

Maarten van der Graaff

Huisgod onder de dekens

In de rubriek 'De Kop van Jut' krijgen letterkundigen de gelegenheid om kritiek te uiten op gevestigde werken of auteurs die een vanzelfsprekende plek in de canon lijken te hebben veroverd. Dichter Maarten van der Graaff hekelt het veelvoorkomende predicaat 'cult', en de verafgoding van de zogenaamde cultauteur. Tegelijkertijd kan hij echter niet ontkennen door deze figuren gefascineerd te zijn, en voelt hij zich wellicht beroepsmatig ook wel aangetrokken door het romantische beeld van de rokende en drinkende schrijver.

Er is één hoop voor wie mislukt is of wie aan een wurgende vorm van narcisme lijdt, voor wie geen onsterfelijk boek kan schrijven. Die hoop betreft de eigen onsterfelijkheid, opgeslagen in duizenden groezelige foto's, die opduiken op albumhoezen van bands, nog meer filmfragmenten waarin de stem en de mimiek de hoofdrol spelen en verder in talloze relikwieën, van manuscripten en tekstverwerkers tot slaapkamers en graven. Deze hoop heet 'cult'. Wie een cultauteur wordt, lijkt te kunnen rekenen op de pathologische verering door mensen waarvan het merendeel nog geboren moet worden. De cultauteur lijkt een religieus restverschijnsel in een ogenschijnlijk seculiere maatschappij en in die hoedanigheid vooral een onderdeel van de markt. Religie is namelijk goed voor de portemonnee. Bij volgelingen kun je altijd terecht. Je kunt beter volgelingen hebben dan consumenten. Dit moet snufjesbhagwan Steve Jobs zich ook gerealiseerd hebben.

'Cult' is een label, maar waar moet je het opplakken? Kan iets nog 'cult' zijn als er veel van wordt verkocht? Of moet iets obscuur zijn, of dat in ieder geval zijn geweest, besloten in de harten van enkele fervente discipelen? Was William Burroughs na zijn optreden in een reclamespot voor Nike nog een cultauteur? Het antwoord op die vraag is, vrees ik: juist toen.

Waarom zit ik überhaupt in mijn maag met dit woord? Ik denk dat mijn gevoeligheid voor cultschrijvers, mijn liefde misschien zelfs, de drijfveer is van deze afkeer. De rabiate aanbieder zal namelijk altijd beweren dat zijn eigen obsessie nergens mee te vergelijken is. Hoe kunnen al die auteurs 'cult' zijn? Het moet een eretitel blijven, voor mijn eigen huisgod, met wie ik zo graag onder de dekens kruip. Zaklampje aan en hopen dat je ouders het licht niet onder de deur door kunnen zien schijnen. Ben ik een dweper? Ja, maar ik raak de objecten van mijn dweepzucht snel zat. Wie zijn huisgoden om de zoveel tijd stuksmijt moet uitkijken, voor hij het weet blijft de schrijn leeg.

Illustratie: Daniël Labruyère

Over wie heb ik het nu? Namen, rugnummers. Jotie T'Hooft is een archetypische cultdichter. De gedichten van Jotie zijn niet bijzonder interessant, maar zijn slungelige, dwarse gestalte maakt veel goed. U moet weten: Jotie rookte, spoot of slikte wel eens een geestverruimend middel. Hij is zelfs opgepakt vanwege deze goedjes. Smullen! Tegelijk met het verzameld werk van deze jonge zelfmoordenaar (ook een niet te onderschatten cultgevoelige daad) verscheen onlangs een fotoboek vol sappige kiekjes van de verdoemde in kwestie, waar ook vriendin, familie en vrienden in stonden. Wie in de omgeving van een heuse cultauteur verkeert, is verzekerd van een paar Corbijnachtige foto's met een peukje losjes in de mondhoek, liefst in gekke kleding op een al even gekke plek. Locatie: de Zelfkant. De minder fraaie zijde van het weefsel Maatschappij. Deze plek was in de vorige eeuw de tempel van de tegencultuur. Onmaatschappelijkheid was het ideaal. Zuipen, neuken, spuiten en je nergens iets van aantrekken. Natuurlijk, rocksterren gingen daar veel verder in, maar de vaak beduidend burgerlijker schrijver mocht af en toe eens mee doen. Op pad met de grote jongens. Weg uit de *Ivy League*, lekker rondspoken in Tangiers. Fans weten hier alles van. Hoeveel flessen Reve per dag leegdrank. Wat de favoriete bars van Bukowski (bijnamen:

Buk, Hank) in East-Hollywood waren. Hoeveel sigaretten Michel Kwijlbek per dag wegpaft en welke godsdienst hij nu weer heeft beledigd. Dat soort feitjes zijn lekker, soms dis ik er ook wat op, of zwijmel ik weg bij een of andere documentaire over de tenten, de boekhandels en de huizen waar je ooit, jaren geleden, moest zijn om er bij te horen. Om ze te ontmoeten. De toen nog volledig anonieme veenlijken die later toe mochten treden tot academies, die ooit nog eens prijzen in de wacht zouden slepen. Die van elkaar zouden zeggen: 'X was een van de bijzonderste mensen die ik heb gekend (op mijzelf na).'

Cult leidt af (o ja, waarvan dan?). Soms zet ik liever een documentaire over een auteur op dan dat ik een boek van hem lees. Daar gaat toch iets mis. Is het een verworvenheid dat je allerlei o zo leuke uitspraken en anekdotes kunt opdissen over iemand waarvan je nooit iets hebt gelezen? Of alles? Het is borrelpraat. Schrijvers die te veel over literatuur praten kunnen geen goede schrijvers zijn, is zo'n leuk uitspraakje dat ik uit mijn hoge hoed kan toveren. Het zal ongeveer kloppen en komt uit een tekst die Cioran over Beckett schreef.

Wie een cultschrijver wil worden hoeft trouwens niet voortdurend te proberen de regionale televisie naar zijn huis te krijgen, waar hij tevoren alle asbakken zorgvuldig heeft omgegooid. Verdwijnen is namelijk ook een optie. Neem Salinger, neem Pynchon. Zij kozen voor de gratis reclame van de afwezigheid. In een tijd waarin wij alles weten over de favoriete badschuimparels van Mark Rutte is verdwijning een verademing. Niets maakt het publiek zo hitsig als ouderwetse leegte. Toen er nog niks was. Dus: schepper, trek u terug! Laat wat u schiep alleen, bedolven onder uw bloedeigen dood!

Nu de hand in eigen boezem. Taal ik er naar, de cult? Is het opvoeren van 'Blondie' en 'Gruweletser Daniël Labruyère' in mijn gedichten in dit opzicht verdacht? Deze figuren lijken behoorlijk veel op mijn geliefde en een zeer goede vriend. Daar is de flirt met het autobiografische. Ik beken, het zou me niet onaardig lijken als mensen zouden dwepen met deze karakters, als er een fotoboek over ze zou komen, maar tegelijkertijd vind ik dit een verschrikkelijk en vooral knullig idee. Daarbij ben ik bij lange na niet bekend genoeg voor iets dergelijks, want een cultschrijver moet wellicht niet te bekend zijn, maar een zekere faam is wel noodzakelijk. Let op: dit is geen valse bescheidenheid. Het lijkt mij masochisme. Mijn onbehagen in de cult is denk ik niets anders dan de wens goed te blijven lezen. Ik wil niet veranderen in een guitige citatenschreeuwer of de literaire variant van de *trekkie*. Het is te gemakkelijk, te voorgeprogrammeerd. Gelovigen kunnen niet lezen, stelde Paul de Man ooit. Ik wil kunnen blijven lezen. Daarbij wil ik proberen de schrijver serieus te nemen en dan vooral wat hij schrijft. De beste manier om literatuur onschadelijk te maken is om er het mediagenieke sausje van de gek, de drankkast en de avant-gardist overheen te mikken. Dat is wat ik niet wil. Ik wil dat er belangrijke teksten kunnen bestaan.

Tot slot een uiterst bescheiden, dus overzichtelijke casus. In Nederland waart een schrijver rond die zich nogal cultbelust gedraagt en die ik hier niet onbesproken wil laten. Het is de miskende alcoholistische docent L.H. Wiener. Zijn boeken zijn al te typi-

sche cultschrijversboeken, waarin eindeloos wordt gespeeld met de grenzen tussen fictie en biografie. Voortdurend moet de indruk worden gewekt dat het hier over Wiener zelf gaat, die worstelt met zijn onbekendheid, zijn liefde voor jonge leerlingen van het schone geslacht en natuurlijk de obligate zucht naar drank, drank, drank. Want dat is immers een schrijver: een anoniem genie met een stuk in zijn kraag, bekneeld in zijn burgersbestaan. Ironisch en melancholisch, gedachtig aan Den Dood. Gadverdamme. Ik heb er schoon genoeg van, L.H. Wiener. Geef ons toch eens wat meer dan deze behaagzieke clownsnummertjes. Zit niet zo onverstoord, over tijd en plaats heen, te flemen met je biografen. Sla al je spiegels stuk. Of kijk er eens echt in.